

УДК 930(438):070.484"1850/1869"
DOI: 10.24919/2312-2595.12/54.283658

Тарас ЩЕРБАН

старший викладач кафедри економіки та маркетингу Інституту підприємництва та перспективних технологій НУ «Львівська політехніка», вул. І.Горбачевського, 18, м. Львів, 79000, Україна (mppjivir@ukr.net)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9476-7768>

Бібліографічний опис статті: Щербан, Т. (2023). «Dodatek Tygodniowy» – перший науковий додаток до «Gazety Lwowskiej» (1850–1869). *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія Історія*, 12/54, 28–44. doi: 10.24919/2312-2595.12/54.283658.

«DODATEK TYGODNIOWY» – ПЕРШИЙ НАУКОВИЙ ДОДАТОК ДО «GAZETY LWOWSKIEJ» (1850-1869)

Анотація. *Мета дослідження* – показати на підставі історіографічних джерел (історичних досліджень та матеріалів часопису) як впродовж 50–60-х рр. XIX ст. відбувалося становлення редакційної політики наукових додатків до «Gazety Lwowskiej», що були попередниками часопису «Przewodnik Naukowy i Literacki». **Методологія дослідження** ґрунтується на застосуванні загальнонаукових та спеціально-історичних методів. Дотримано принципи історизму, об'єктивності та ціннісного підходу до досліджуваних явищ. Коректність вивчення джерельної бази забезпечена застосуванням евристичного методу. Використання історико-генетичного, історико-типологічного та історико-системного методів дало змогу достовірно відтворити і прослідкувати за розвитком феномену наукового часописання в Галичині та отримати коректні висновки. **Наукова новизна** полягає у тому, що вперше в історіографії досліджується передісторія

© Тарас Щербан, 2023

становлення та організації діяльності львівського літературно-наукового журналу «Przewodnik Naukowy i Literacki». **Висновки.** Часопис «Przewodnik Naukowy i Literacki», додаток до урядової «Gazety Lwowskiej», що видавався у Східній Галичині рекордно тривалий час – з 1873 до 1919 р. – мав також і тривалу передісторію. Починаючись ще у 50-х рр. XIX ст. як статистично-краєзнавчий «Dodatek tygodniowy» (згодом «Dodatek miesięczny»), видання трансформувалося і через два десятиліття стало помітним явищем польської науки і культури у Східній Галичині, важливим джерелом поширення інформації про інтелектуальні здобутки в середовищі зростаючого числа місцевої інтелігенції. Упродовж усього цього часу ініціатором діяльності наукового додатка й активним його промоутером був «триразовий» галицький намісник Агенор Голуховський, котрий за посередництва головних редакторів видання, втілював просвітницькі ідеї представлення науки як міри суспільного розвитку.

Ключові слова: наукова преса, «Dodatek tygodniowy», часопис «Przewodnik Naukowy i Literacki», «Gazeta Lwowska», польська історіографія, Галицька автономія.

Taras SHCHERBAN

Senior Lecturer, IPPT of the National University «Lviv Polytechnic», 18 Gorbachevsky Street, Lviv, postal code 79008, Ukraine
(mppjavis@ukr.net)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9476-7768>

To cite this article: Shcherban, T. (2023). «Dodatek Tygodniowy» – pershyi naukovyi dodatok do «Gazety Lwowskiej» (1850–1869) [«Dodatek Tygodniowy» is the first scientific supplement to «Gazeta Lwowska» (1850–1869)]. *Problemy humanitarnykh nauk: zbirnyk naukovykh prats Drohobyt'skoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Seriya Istoriiia – Problems of Humanities. History Series: a collection of scientific articles of the Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, 12/54*, 28–44. doi: <https://doi.org/10.24919/2312-2595.12/54.283658> [in Ukrainian].

«DODATEK TYGODNIOVY» IS THE FIRST SCIENTIFIC SUPPLEMENT TO «GAZETA LVOVSKA» (1850–1869)

Summary. The purpose of the research is to show on the basis of historiographical sources (historical research and journal materials)

how during the 50s and 60 s of the XIX century the editorial policy of scientific supplements to «Gazeta Lwowska», which were the predecessors of «Przewodnik Naukowy i Literacki» journal, took place. **The research methodology** is based on the application of general scientific and special-historical methods. The principles of historicism, objectivity and value approach to the studied phenomena are observed. The correctness of the study of the source base is ensured by the use of the heuristic method. The use of historical-genetic, historical-typological and historical-systemic methods made it possible to reliably reproduce and follow the development formation of the phenomenon of scientific journal in Galicia and obtain correct conclusions. **The scientific novelty** is that for the first time in historiography, the prehistory of the formation and organization of the activity of the Lviv literary and scientific journal «Przewodnik Naukowy i Literacki» is investigated. **Conclusions.** The journal «Przewodnik Naukowy i Literacki», a supplement to the government «Gazety Lwowskiej», which was published in Eastern Galicia for a record long time – from 1873 to 1919 – also had a long history. Beginning in the 50s of the XIX century. as a statistical and local history «Dodatek tygodniowy» (later «Dodatek miesięczny»), the publication was transformed and two decades later became a notable phenomenon of Polish science and culture in Eastern Galicia, an important source of dissemination of information about intellectual achievements among the growing number of local intelligentsia. During all this time, the initiator of the activity of the scientific supplement and its active promoter was the «three-time» Galician governor Agenor Goluhovskyi, who, through the mediation of the editors-in-chief of the publication, embodied the enlightened ideas of presenting science as a measure of social development.

Key words: scientific press, «Dodatek tygodniowy», journal «Przewodnik Naukowy i Literacki», «Gazeta Lwowska», Polish historiography, Galician Autonomy.

Постановка проблеми. Упродовж першого етапу становлення наукового часописання в Галичині середини XIX ст. спостерігаємо появу наукових видань, що не мали професійного історичного спрямування, проте частину свого змісту присвячували питанням минулого. Це, зокрема, відображено у низці наукових додатків до урядової «Gazety

Lwowskiej», що протягом тривалого часу видавалися у Галичині. Ці часописи демонстрували неабияку здатність до виживання у не вельми сприятливих обставинах, особливо на початках діяльності. Починаючи з 1850 р. аж до 1919 р. наукові додатки до газети з різною періодичністю і незначними паузами знайомили галичан (згодом вийшовши за межі провінції) з науковими здобутками та навіть літературними новинками. Сприяли цьому дві речі – особиста зацікавленість ініціаторів видань у їх провадженні та можливість залучати на їх утримання державні дотації. «Dodatek Tygodniowy przy «Gazecie Lwowskiej» (згодом – до «Gazety Lwowskiej» – авт.), «Dodatek Miesięczny, do Gazety Lwowskiej, poświęcony historii, statystyce i ekonomii krajowej», «Przewodnik Naukowy i Literacki» – усі вони стали віддзеркаленням інтелектуального поступу Галичини, трибуною польської спільноти цієї провінції спершу Австрійської, а згодом Австро-Угорської імперії. Також діяльність цих видань ілюструє гострі політичні та соціально-економічні трансформації краю другої половини XIX – початку XX ст.

Аналіз джерел та останніх досліджень. Однією з перших праць, у якій осмислювалася історія діяльності додатків до «Gazety Lwowskiej», стало дослідження «Stulecie Gazety Lwowskiej (1811–1911)» за загальною редакцією В. Брюхнальського, що видавалося протягом 1911–1914 рр. у Львові (Stulecie Gazety Lwowskiej, 1911–1912). Високою інформативністю відзначаються уміщені в тритомнику дослідження Ф. Яворського (Jaworski, 1912), Л. Фінкеля (Finkel, 1911) та Б. Губриновича (Gubrynowicz, 1911) та ін.

У міжвоєнне двадцятиліття, досліджуючи «Przewodnik Naukowy i Literacki», з літературознавчого погляду до історії видання звертався Б. Надольський (Nadolski, 1936). У 60–70-х рр. XX ст. спостерігаємо появу перших синтетичних опрацювань, присвячених минулому польської преси (Więckowska, 1966; Myśliński, 1969; Kmiecik, 1976). Початок нового тисячоліття ознаменувався зверненням уваги дослідників до історії часописів як невід’ємної частини історіографічного процесу та специфічного історіографічного феномену (Toczek, 2005, Лазурко, 2021).

Мета дослідження – показати на підставі історіографічних джерел (історичних досліджень та матеріалів часопису), як відбувалося формування редакційної політики наукових додатків до «Gazety Lwowskiej» впродовж 50–60-х рр. ХІХ ст.

Виклад основного матеріалу. Поява такого типу видань, чії автори позиціонували їх як наукові, стала результатом змін, що охопили Австрійську імперію у другій половині ХІХ ст. Галичина і Лодомерія розпочали свій рух до модернізації, активізувалися демографічні процеси, розширювалися повноваження місцевої адміністрації (особливо у післяконституційний період), зростала приватна ініціатива, «з нуля до переробки» розвинулася абсолютно нова нафтогазова галузь. Таке ускладнення суспільного, економічного, політичного життя краю стимулювало потребу його вивчення, осмислення, презентації здобутків. Одним з найкращих інструментів для цього, в дусі часу, вважалася молода і вельми точна / практична дисципліна – статистика. Ще одним напрямом осмислення життя було краєзнавство, що в цей час переживало активний період власного розвитку. Відтак в Австрійській імперії почали з'являтися видання зі статистики та краєзнавства широкого спектра власності: від урядових бюлетенів до громадських видань.

У Галичині історія такого типу видань сягала ще кін. 20-х рр. ХІХ ст., коли Францішек Сярчинський заснував науковий часопис при Інституті Оссолінських, що з різними перервами проіснував у Львові до 60-х рр. ХІХ ст. (Лазурко, 2017). А от на початку 50-х рр. ХІХ ст. з'явився перший урядовий проєкт – «Dodatek Tygodniowy przy Gazecie Lwowskiej», зміст якого, мав мати науковий характер. У ньому комбінувалися матеріали інформативного характеру (статистично-економічні описи, нариси про минуле галицького краю, публікувалися історичні документи) з розважальним контентом про закордонні події та короткі публіцистичні замітки. Окреме місце у виданні займав розділ, присвячений літературі, що містив і наукові опрацювання, і бібліографічні відомості про галицьких письменників (Jaworski, 1912).

«Dodatek Tygodniowy przy Gazecie Lwowskiej» видавався з 1850 р. до 1860 р., згодом ще два роки під назвою «Dodatek Osobny przy Gazecie Lwowskiej» (1861–1862), після п'ятирічної перерви відновився у 1867 р. як «Dodatek Nadzwyczajny do Gazety Lwowskiej», а з 1868 р. знову повернувся до старої назви – «Dodatek Tygodniowy do Gazety Lwowskiej». Розпочиналося усе з обсягу у чотири сторінки, що обходилося передплатникам у чотири злоті на рік.

Діяльність цього додатка вповні пов'язана з ініціативами графа Агенора Голуховського – багатолітнього галицького намісника, що тричі з різними перервами обіймав цю посаду, реформатора, в тому числі й освітнього, котрий, однак, відзначився і суперечливими спробами перевести русинську кириличну абетку на латину (Kieniewicz, 1959–1960, s. 257–260). Своєрідне визнання заслуг А. Голуховського у провадженні цього додатка до газети зустрічаємо на титулі восьмого номера видання (оформленому у вигляді річника – авт.), де розміщувався текст у вигляді редакційного звернення до «його ясновельможності графа Агенора Голуховського на пам'ять і з вдячністю про доброту і турботу» (Jaworski, 1912, s. 2).

Це видання цілком було дітищем А. Голуховського, що відобразилося у фазах розвитку додатка, які відповідали «злетам і падінням» кар'єри намісника. Як відзначали перші дослідники історії цього видання, А. Голуховський «виборов у Відні право на його існування та доцільність у польському суспільстві... для нього ламав підозри і упередженість центральної влади та докладав зусилля, щоби подолати публічну нехіть та байдужість» (Jaworski, 1912, s. 2). Можливо тому Ф. Яворський не вважав цю присвяту панегіриком за характером, трактуючи її як усвідомлення заслуг Голуховського і певною винагородою за початкову суспільну байдужість і несприйняття. Врешті несприйняття «Dodatku...» було наслідком нерозуміння самого А. Голуховського, який у 50-х рр. XIX ст. – відразу після зриву 1848 р. і з настанням пореволюційної реакції як представник віденської влади опинився «між трьох вогнів»: зверхністю німецьких чиновників, нерозумінням поляків та недовірою українців. Допіру у 60–70-х рр. розпочалося переосмислення його праці з боку поляків, про що, зокрема, говорить у Вацлав

Токаж у вступі до «Нарисів з історії Галичини XIX ст.» Б. Лозінського (Tokarz, 1913, s. VII–XVIII). Українці переосмислювали ще довше. І. Чорновол у контексті вивчення діяльності української фракції Галицького сейму на початку 2000-х рр. писав: «Українська історіографія несправедливо трактувала його як українофоба. Насправді А. Голуховський був завзятим ворогом лише москвофілів, на протигагу котрим він прагнув підтримати народовців. Проте народовці ставилися до нього з недовірою, тому наміри А. Голуховського їх підтримати (серед них – пропозиція фінансування у 1867 р. часопису «Русь») не мали успіху» (Чорновол, 2002, с. 66). Як тут не згадати ще один додаток до «Gazety Lwowskiej» – «Народну Часопись : додаток до Газети Львівської. 1891–1912 рр., що, ймовірно, вела свій початок від ідей «Трикратного», як його титулував Б. Лозінський, намісника Галичини (Loziński, 1913, s. 1).

Повертаючись до історії «Dodatku...» відзначимо, що він став відображенням прагнень А. Голуховського до змін у провінції. Позбавлений романтично-літературного флеру, часопис на початках мав «відображати біжучий момент», потреби і завдання часу так, як бачив їх намісник. Фактично, у додатку подавалася науково-статистично обґрунтована програма розвитку (фінансово-економічного, господарського, культурного) галицького краю, впроваджувана А. Голуховським. Саме це робить видання цікавим не тільки з пресознавчого погляду – як видавничий феномен, а перетворює його на важливе історичне джерело з історії галицького краю. На цьому акцентував ще Ф. Яворський, що підкреслював більше історичне значення «Dodatku...», аніж будь які інші, оскільки видання, м'яко кажучи, було не вельми популярним.

Як і багато творців (Ф. Сярчинський, А. Бельовський) і біографів (К. Естрейхер) галицької наукової преси, Ф. Яворський також відзначав загальну байдужість тодішнього суспільства до такого типу літератури. Це підсилювалося ще й недовірою місцевих до урядових видань. Ф. Яворський писав: «[Його (часопису)] вплив на уми сьогодні є більшим, аніж у часи, коли, ще вологі від друку, виходили аркуші додатку до «Gazety...» і разом з нею лежали нечитані на столах галицьких

можновладців. «Gazeta Lwowska» не відзначалася суспільною довірою та великою кількістю читачів, а якщо до неї і заглядали як до джерела урядових відомостей, то науково-статистичний додаток, обтяжений цифрами, не атракційний, був ще менш популярним, приречений стати макулатурою» (Jaworski, 1912, s. 2). Це приводило Ф. Яворського до висновку, що вплив «Dodatku...» на сучасні йому покоління був мінімальним, як і вага в очах тогочасного суспільства. Подібно висловлювався й Кароль Естрейхер, щоправда, він уважав природним, що «[наукові] часописи не є доступними для усіх – бо у них немає розважальних оповідань чи белетристики» (Estreicher, 1861, s. 428).

Як уже зазначалося, видання першого наукового додатка до «Gazety Lwowskiej» розпочалося наприкінці 1850 р. – через рік після призначення А. Голуховського намісником у Галичині. У листопаді на шпальтах газети було анонсовано «Dodatek nadzwyczajny», що на двох сторінках (пів аркуша) мав подавати інформацію наукового характеру про життя в провінції (Gazeta Lwowska, 1850, nr. 265). Уже у на початку грудня уточнювалося: «У новому році «Gazeta Lwowska» буде виходити з додатками «Dziennikiem urzędowym» і «Doniesieniami Prywatnymi», а ще з особливим суботнім «Dodatkem tygodniowym», присвяченим вільній дискусії про справи краю, науковим дослідженням, мистецтву, промислам та літературним новинкам. У ньому ми будемо більш детально, ніж це можна зробити у «Gazecie...», розповідати про історичні події та пояснювати наші програми і плани» (Gazeta Lwowska, 1850, nr. 278). Створюючи цей додаток редакція декларувала прагнення об'єднати розпорошені інтелектуальні сили краю, що «даремно витрачаються, не маючи органу, де могли би оголошувати свої думки та ідеї перед людьми». Також декларувалася діяльність видання на засадах неупередженості, відособлюючись від впливів різноманітних угруповань, що передбачало безсторонність оцінок. Назагал у цьому анонсі бачимо декларацію про наміри зробити такий додаток голосом громадськості, що цікавиться справами краю і поступом науки. Залишалось лише знайти таку громадськість.

Попри запровадження додаткового видання вартість передплати не змінювалася, що подавалося як спроба підтримки

інтелектуальної праці, прагнення до збільшення ваги публіцистики, а також до об'єднання розпорошених сил і «наближення моменту, коли б ми могли видавати власний окремий часопис – літературний, присвячений краснописьменству, такому, що представляв би й талановиті твори» (Gazeta Lwowska, 1850, nr. 278).

Це була вельми розмита і доволі широка програма, у якій, як бачимо, декларувалося прагнення охопити усі сфери культурно-інтелектуального життя краю і реалізувати їх, як іронічно зауважував Ф. Яворський, – «на половині друкованого аркуша в тиждень» (Gazeta Lwowska, 1850, nr. 278). Це було аж надто оптимістично, особливо з огляду на те, що цей оптимізм ґрунтувався лише на ідеях та підтримці намісника А. Голуховського та ентузіазмі співробітників редакції.

У 1851 р. додаток розпочав виходити регулярно по суботах впродовж року у задекларованому обсязі як «Dodatek nr.1», а цілий річник отримав титул «Dodatek tygodniowy z roku 1850 i 1851», охопивши номери біжучого року і чотири грудневі випуски за 1850 р. (Jaworski, 1912, s. 4). Впродовж 1851–1862 рр. було видано 12 томів видання, що в середньому мали обсяг 200–250 сторінок та містили різноманітні додатки у вигляді статистичних таблиць і карт. Тільки у перших номерах було кілька повідомлень «з-за кордону» та белетристичних нарисів, а вже незабаром вони зникли, і видання публікувало лише економіко-статистичні та наукові відомості і тексти давніх документів, переважно міських привілеїв.

Наприкінці серпня 1859 р. кар'єра А. Голуховського пішла різко вгору, і він став міністром внутрішніх справ Австрійської імперії. На цій посаді долучився до розробки «Жовтневого диплому» (Oktoberdiplom) від 20 жовтня 1860 р., що у представлявся у вигляді маніфесту і у якому визначалися основні положення нової конституції держави у формі конституційної монархії. Це був своєрідний компроміс між імперією та її «федеративно» налаштованими народами. Але через чотири місяці було прийнято Лютневий патент (26 лютого 1861 р.) – своєрідну централізаторську конституцію і А. Голуховський на знак незгоди з цим пішов у відставку (Kieniewicz, 1959–1960, s. 259).

Це одразу ж вплинуло на видання «Dodatku...» – з втратою можливостей підтримки з боку чиновника часопис почав занепадати. Найперше це виявилось у тому, що річник за 1861 р. було інтегровано до самої «Gazety...» і 48 його номерів вийшло під назвою «Dodatek osobny». Це, проте, спочатку не спричинило змін у підходах до змістового наповнення видання. Але відхід від справ А. Голуховського потяг за собою пертурбації у редакції – змушений був піти з посади головний редактор Матеуш Шренява-Сартині (M. Szreniawa-Sartyni). Відтак часопис проіснував ще пів року – з лютого до червня 1862 р. Протягом цього періоду було видано 18 номерів (загальним обсягом близько 80 сторінок), який не було оформлено у вигляді окремого тому. Наприкінці червня М. Сартині остаточно відійшов від справ, а його місце зайняв Адольф Рудинський. Це засвідчило завершення першого періоду діяльності часопису, що тривав 11 років і збігся з першим терміном перебування А. Голуховського на посаді галицького намісника, а, згодом, міністра центрального віденського уряду. Новий головний редактор А. Рудинський був фаховим економістом, і саме економічний розділ «Dodatku...» було інтегровано до «Gazety...», на відміну від інших розділів видання, про існування якого, врешті, доволі швидко забули.

Ще наприкінці 50-х рр. XIX ст. Кароль Естрейхер писав: «Dodatek tygodniowy do Gazety Lwowskiej» є одним у своєму роді польським часописом – тобто суто статистичним, а, водночас, наповненим давніми документами.... Нагромадження цифр, порівняльні таблиці і списки є науковим матеріалом для науковців, спеціалістів; тому це видання має вагу і значення виключно як наукове» (Estreicher, 1861, s. 488). Проте ці перспективи виявилися доволі ефемерними, а діяльність самого видання залежною від можливостей і волі вельми вузького кола осіб. Ф. Яворський так характеризував перший період діяльності «Dodatku...»: «[Часопис] падав, як крапля води, незауважуваний, злегковажений заходив у суспільство, яке його а ні хотіло, а ні розуміти його ще не навчилося, а сам був оточений густою сіткою підозр і недовіри, нехоті від центральної влади, яка при кожній нагоді створювала йому перешкоди, лиш би знищити чи придушити. І так між двома силами, між пасивністю,

байдужістю і нехиттю з низу та підозрілістю з верху, виходив «Dodatek...», виражав своє бачення, пояснював і висвітлював історичні події, котрі разом з усією Австрією змінювали та модернізували також і наш край, ґрунтуючись на засадах автономізму та конституційності» (Jaworski, 1912, s. 10).

Відновлення діяльності «Dodatku...» розпочалося з повернення у владу Агенора Ґолуховського. Його у вересні 1866 р. було повторно призначено намісником у Галичині, що викликало неабиякий резонанс в краю та поза його межами (Kieniewicz, 1959–1960, s. 259). У 1867 р. в Галичині було дозволено уживати польську мову в народних і середніх школах, розпочала свою діяльність Шкільна крайова рада, розпочалася полонізація Краківського та Львівського університетів. Поступ самоврядування в освіті та організації політичної влади ставав все очевиднішим, що сприяло деякій (через «руське питання» далеко не повній) «реабілітації» А. Ґолуховського в очах польської спільноти.

Попри тодішні плани віденської влади ліквідувати «Gazetu Lwowsku», замінивши її урядовим вісником, новий / старий намісник відстояв її. Також він доклав зусиль для стабілізації фінансових позицій газети шляхом урізноманітнення її змісту. Тоді ще не йшлося про відновлення діяльності «Dodatku...», проте уже у 1867 р. справа зрушилася і у липневому 152 номері газети з'явилося повідомлення про те, що до цього випуску газети приєднується «Dodatek nadzwyczajny» (Gazeta Lwowska, 1867, nr. 152). Назагал за це півріччя 1867 р. було видано 12 номерів, що було пов'язано з труднощами редакції у нагромадженні матеріалів наукового характеру.

У редакційному зверненні, що анонсував відновлення цього видання, розміщувалася і його програма. У «Вступному слові» читаємо її детальне представлення: «Після п'ятирічної перерви, зумовленої зовнішніми обставинами, ми відновлюємо видання взоруючись на «Dodatek tygodniowy (1851–1862)» з метою подавати ретельний, детальний образ розвитку інституцій і закладів краю» (Słowo wstępne, 1867). На першому місці мала бути інформація про поступ усіх наукових та навчально-виховних установ: «оскільки рівень освіти мешканців краю є мірилом його прогресу й процвітання» (Słowo wstępne, 1867). До

цього додавалося й представлення діяльності благочинних ініціатив різноманітних фондаций, органів громадського самоврядування, товариств, метою яких були гуманітарні чи економічні проблеми, господарський розвиток краю (виробництво, торгівля, аграрний сектор, дороги, фінанси). Зазначалося, що окрема увага мала приділятися історії краю – відомостям про місцеві історичні пам'ятки, цікаві локації, пам'ятники «славногo минулого», що би свідчили про давню силу і велич народу (зрозуміло, що народу польського – авт.). З цією метою на сторінках відновленого видання, як і у попередньому періоді, мали публікувати давні документи, що стосувалися історії Галичини.

Уже з 1868 р. видання почало виходити під звичною назвою «Dodatek tygodniowy» – на тих самих умовах, що і у попередній період. Але, з огляду на цю доволі широку програму, редакція була готова й до того, щоби у майбутньому перетворити його на окремих часопис. Однією з непрямих ознак цього було оголошення про можливість передплат «Dodatku...» без його прив'язки до «Gazety Lwowskiej». У анонсі на 1868 р. йшлося про видання «Dodatku tygodniowego» – часопису, присвяченого статистиці, економіці і історії краю, який мав включити у себе й номери з попереднього року.

Час відновлення діяльності додатка збігся із «польською галицькою резолюційною кампанією». Францішек Смолька вніс до сейму пропозицію (резолюцію), у якій йшлося про цілковите відділення Галичини, що могло б перетворити імперію у федерацію Австрії, Угорщини, Галичини й Чехії. Цю, так звану Галицьку резолюцію від 28 вересня 1868 р., було відхилено. Але у результаті скандалу віденська влада скасували запланований візит цісаря Франца Йосифа I до Галичини, а намісника А. Голуховського вдруге відправили у відставку. Це, вчергове, потягло за собою припинення його видавничих ініціатив. З початку 1869 р. часопис все ще видавався на тих самих умовах, щоправда, не довго. Ще 21 червня 1869 р. у «Gazecie Lwowskiej» інформували про вартість передплати видання, а вже наступного дня було оголошення про те, що з 1 липня його діяльність припиняється.

Відтак коли А. Голуховський втретє став Намісником у Галичині, він знову ініціював відновлення діяльності наукового додатка і з 1 січня 1872 р. «Dodatek tygodniowy» розпочав регулярно видаватися під назвою «Dodatek Miesięczny», який, своєю чергою, став містком до створення окремого науково-літературного часопису «Przewodnik Naukowy i Literacki» під головуванням уже іншого редактора – Владислава Лозинського. Підсумовуючи значення «Dodatku...», Ф. Яворський зауважував, що в історії польської преси він не зайняв якогось видатного місця, особливо з огляду на ті умови в яких діяв (видавався урядом, був під безпосередньою опікою і керівництвом центральної і місцевої влади, цензурувався (перші три річника вийшли в часи стану облоги та спрощених судів, що тривало з 1849 до 1854 р.). Це також були часи утисків польської мови, «коли мертва тиша переривалася лише відомостями про репресії та арешти» (Jaworski, 1912, s. 10). Тому перший біограф «Dodatku...» пропонував сприймати це видання як взірець соціально-економічної праці – підставової для відродження суспільства: «Ця праця стала народною заповіддю значно пізніше, лише після невдач Січневого повстання і отримала в історію назву позитивної праці. Однак «Dodatek...» випередив світогляд позитивістів на ціле десятиліття, і ця обставина дуже зближує [його] з нашими часами, створюючи оптичну ілюзію актуальності» (Jaworski, 1912, s. 10).

Висновки. Часопис «Przewodnik Naukowy i Literacki», додаток до урядової «Gazety Lwowskiej», що видавався в Східній Галичині рекордно тривалий час – з 1873 до 1919 р. – мав також тривалу передісторію. Починаючись ще у 50-х рр. XIX ст. як статистично-краєзнавчий «Dodatek tygodniowy», видання трансформувалося і через два десятиліття стало помітним явищем польської науки і культури у Східній Галичині, важливим джерелом поширення інформації про інтелектуальні здобутки в середовищі зростаючого числа місцевої інтелігенції. Упродовж усього цього часу ініціатором діяльності наукового додатка і активним його промоутером був галицький намісник Агенор Голуховський, котрий за посередництва головних редакторів, намагався втілювати у цьому виданні просвітницькі ідеї представлення науки як міри суспільного розвитку.

Джерела та література

- Bibliografia polska Estreicherów, (1870). (Cz. 1. Stulecie XIX, t. 1–8). Kraków.
- Dodatek Tygodniowy przy «Gazecie Lwowskiej» (1857), s. 65.
- Estreicher, K. (1861).** Dziennikarstwo Galicyi i Krakowie. Biblioteka Warszawska, T. 2, 156–176, 408–428, 666–686.
- Gazeta Lwowska, (1867). (Nr. 152, 4/07/1867)
- Gazeta Lwowska, (1850). (Nr. 265, 16/11/1850)
- Gazeta Lwowska, (1850). (Nr. 278, 2/12/1850).
- Finkel, L. (1911).** Historia Gazety Lwowskiej 1873–1883. Stulecie Gazety Lwowskiej (1811–1911), T. 1 (1), 207–248. Lwów: Drukarnia Gazety Lwowskiej.
- Gubrynowicz, B. (1911).** Historia Gazety Lwowskiej 1883–1911. Stulecie Gazety Lwowskiej (1811–1911), T. 1 (1), 249–426. Lwów: Drukarnia Gazety Lwowskiej.
- Dodatek Nadzwyczajny do «Gazety Lwowskiej», (1867). (Nr 1, 4/07/1867).**
- Jaworski, F. (1912).** Historia Dodatku Tygodniowego przy Gazecie Lwowskiej (1850–1862) i (1867–1869). Stulecie Gazety Lwowskiej (1811–1911), T. 2, cz. 2, 77 s. Lwów: Drukarnia Wł. Łozińskiego.
- Kieniewicz, S. (1959).** Gołuchowski Agenor (1812–1875). Polski Słownik Biograficzny, T. VIII, 257–260. Warszawa: Zakład Narodowy imienia Ossolińskich, Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk.
- Kleiner, J. (1912).** Historia «Przewodnika Naukowego i Literackiego». Stulecie Gazety Lwowskiej (1811–1911). (T. 2 (3)). Lwów: Drukarnia Wł. Łozińskiego.
- Kmiecik, Z. (1976).** Prasa polska w latach 1864–1918. W J. Łojka (Red.), Historia prasy polskiej (T. 2). Warszawa: PWN.
- Łoziński, B. (1901).** Agenor hrabia Gołuchowski w pierwszym okresie rządów swoich : (1846–1859). Lwów: nakł. Księg. H. Altenberga.
- Łoziński, B. (1913). Szkice z history Galicyi w XIX wieku. Lwów.
- Myśliński, J. (1969).** Czasopiśmiennictwo naukowe w Galicji w dobie autonomicznej. Rocznik Historii Czasopiśmiennictwa Polskiego, T. VIII (4), 447–500.
- Nadolski, B. (1936).** Lwowskie czasopiśmiennictwo literackie XX w. Zjazd Naukowy im. I. Krasickiego. Księga referatów (s. 453–460). Lwów.
- Słowo wstępne. (1867).** Dodatek Nadzwyczajny do Gazety Lwowskiej. (Nr 1, 4/07/1867).
- Stulecie Gazety Lwowskiej (1811–1911). (1911–1912). (T. 1–3). Lwów : Drukarnia Gazety Lwowskiej.
- Toczek, A. (2005).** Czasopiśmiennictwo historyczne we Lwowie (1867–1918). Wielokulturowe środowisko historyczne Lwowa w XIX i XX w., T. III, 175–198. Rzeszów : Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego.

- Tokarz, W. (1913).** Wstęp do pracy B. Lozińskiego «Szkice z history Galicyi w XIX wieku». (s. VII–XVIII). Lwów.
- Więckowska, H. (1966).** Zarys czasopiśmiennictwa naukowego w Polsce. *Studia i Materiały do Dziejów Nauki Polskiej*. (Z. 2, 338 s.)
- Лазурко, Л. (2021).** Створення та організація діяльності часопису «Przewodnik Naukowy i Literacki» у Львові (70-ті рр. XIX ст.). Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія Історія, 8/50, 41–57. DOI: 10.24919/2312-2595.8/50.240959
- Лазурко, Л. (2017).** Часопис Національної бібліотеки імені Оссолінських у Львові в XIX ст. *Galicja. Studia i materiały*. T. 3, 147–169. DOI: 10.15584/galisim.2017.3.6
- Чорновол, І. (2002).** Українська фракція Галицького крайового сейму. 1861–1901 (нарис з історії українського парламентаризму). Львів.

References

- Bibliografia polska Estreicherów, (1870). (Cz. 1. Stulecie XIX, t. 1–8). Kraków [in Polish].
- Dodatek Tygodniowy przy «Gazecie Lwowskiej» (1857) [«Weekly supplement» at «Gazeta Lwowska»], s. 65 [in Polish].
- Estreicher, K.** (1861). Dziennikarstwo w Galicyi i Krakowie [Journalism in Galicia and Krakow]. *Biblioteka Warszawska – Warsaw Library*, T. 2, 156–176, 408–428, 666–686 [in Polish].
- Gazeta Lwowska**, (1867) [Lviv Newspaper]. (Nr. 152, 4/07/1867) [in Polish].
- Gazeta Lwowska**, (1850) [Lviv Newspaper]. (Nr. 265, 16/11/1850) [in Polish].
- Gazeta Lwowska**, (1850) [Lviv Newspaper]. (Nr. 278, 2/12/1850) [in Polish].
- Finkel, L.** (1911). Historia Gazety Lwowskiej 1873–1883 [The history of Lviv Newspaper 1873–1883]. *Stulecie Gazety Lwowskiej (1811–1911) – The centenary of the Lviv newspaper (1811–1911)*, T. 1 (1), 207–248. Lwów: Drukarnia Gazety Lwowskiej [in Polish].
- Gubrynowicz, B.** (1911). Historia Gazety Lwowskiej 1883–1911. [The history of Lviv Newspaper 1883–1911]. *Stulecie Gazety Lwowskiej (1811–1911) – The centenary of the Lviv newspaper (1811–1911)*, T. 1 (1), 249–426. Lwów: Drukarnia Gazety Lwowskiej [in Polish].
- Dodatek Nadzwyczajny do «Gazety Lwowskiej»**, (1867) [Extraordinary supplement to «Lviv newspaper»]. (Nr 1, 4/07/1867) [in Polish].
- Jaworski, F.** (1912). Historia Dodatku Tygodniowego przy Gazecie Lwowskiej (1850–1862) i (1867–1869) [History of the Weekly Supplement at Lviv Newspaper (1850–1862) and (1867–1869)]. *Stulecie Gazety Lwowskiej (1811–1911) – The centenary of the Lviv*

newspaper (1811–1911), T. 2, cz. 2, 77 s. Lwów : Drukarnia Wł. Łozińskiego [in Polish].

- Kieniewicz, S.** (1959). Gołuchowski Agenor (1812–1875) [Goluchowski Agenor (1812–1875)]. *Polski Słownik Biograficzny – Polish Biographical Dictionary*, T. VIII, 257–260. Warszawa: Zakład Narodowy imienia Ossolińskich, Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk [in Polish].
- Kleiner, J.** (1912). Historia «Przewodnika Naukowego i Literackiego» [History of «Scientific and Literary Guide»]. *Stulecie Gazety Lwowskiej (1811–1911) – The centenary of the Lviv newspaper (1811–1911)*. (T. 2 (3)). Lwów: Drukarnia Wł. Łozińskiego [in Polish].
- Kmieciak, Z.** (1976). Prasa polska w latach 1864–1918. [Polish press in the years 1864–1918.] W J. Łojka (Red.). *Historia prasy polskiej – History of the Polish press*. (T. 2). Warszawa: PWN [in Polish].
- Łoziński, B.** (1901). Agenor hrabia Gołuchowski w pierwszym okresie rządów swoich : (1846–1859) [Agenor Count Goluhovski in the first period of his rule: (1846–1859)]. Lwów : nakł. Księg. H. Altenberga [in Polish].
- Łoziński, B.** (1913). Szkice z history Galicji w XIX wieku [Sketches from the history of Galicia in the 19th century]. Lwów. [in Polish].
- Myśliński, J.** (1969). Czasopiśmiennictwo naukowe w Galicji w dobie autonomicznej [Scientific journals in Galicia in the autonomous era]. *Rocznik Historii Czasopiśmiennictwa Polskiego – Yearbook of the History of Polish Periodicals*, T. VIII (4), 447–500 [in Polish].
- Nadolski, B.** (1936). Lwowskie czasopiśmiennictwo literackie XX w. [Lviv literary journals of the 20th century]. *Zjazd Naukowy im. I. Krasickiego. Księga referatów – Science Congress by I. Krasicki. Book of papers* (s. 453–460). Lwów [in Polish].
- Słowo wstępne.** (1867) [Introduction]. *Dodatek Nadzwyczajny do Gazety Lwowskiej – Extraordinary supplement to «Lviv newspaper»*. (Nr 1, 4/07/1867) [in Polish].
- Stulecie Gazety Lwowskiej (1811–1911)**, (1911–1912). [The centenary of the Lviv newspaper (1811–1911)]. (T. 1–3). Lwów : Drukarnia Gazety Lwowskiej [in Polish].
- Toczek, A.** (2005). Czasopiśmiennictwo historyczne we Lwowie (1867–1918) [Historical journals in Lviv (1867–1918)]. *Wielokulturowe środowisko historyczne Lwowa w XIX i XX w. – The multicultural historical environment of Lviv in the 19th and 20th centuries*, T. III, 175–198. Rzeszów: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego [in Polish].
- Tokarz, W.** (1913). Wstęp do pracy B. Łozińskiego «Szkice z history Galicji w XIX wieku» [Introduction to the work of B. Łoziński «Sketches from the

- history of Galicia in the 19th century»]. (s. VII–XVIII). Lwów [in Polish].
- Więckowska, H.** (1966). Zarys czasopiśmiennictwa naukowego w Polsce [Outline of scientific journalism in Poland]. *Studia i Materiały do Dziejów Nauki Polskiej – Studies and Materials for the History of Polish Science*. (Z. 2, 338 s.) [in Polish].
- Lazurko, L.** (2021). Stvorennia ta orhanizatsiia diialnosti chasopysu «Przewodnik Naukowy i Literacki» u Lvovi (70-ti rr. XIX st.) [Creation and organization of the magazine «Przewodnik Naukowy i Literacki» in Lviv (70s of the XIX century)]. *Problemy humanitarnykh nauk: zbirnyk naukovykh prats Drohobyskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Seriiia Istoriia – Problems of Humanities. History Series: a collection of scientific articles of the Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University. History series*, 8/50, 41–57. DOI: 10.24919/2312-2595.8/50.240959 [in Ukrainian].
- Lazurko, L.** (2017). Chasopys Natsionalnoi biblioteky imeni Ossolinskykh u Lvovi v XIX st. [Journal of the Ossolinsky National Library in Lviv in the 19th century.] *Galicja. Studia i materiały – Galicia. Studies and materials*, T. 3, 147–169). DOI: 10.15584/galisim.2017.3.6 [in Ukrainian].
- Chornovol, I.** (2002). Ukrainska fraktsiia Halytskoho kraiovoho seimu. 1861–1901 (narys z istorii ukrainskoho parlamentaryzmu) [Ukrainian faction of the Halytskyi Regional Diet. 1861–1901 (an essay on the history of Ukrainian parliamentarism)]. Lviv [in Ukrainian].

*Стаття надійшла до редакції 16.03.2023 р.
Стаття рекомендована до друку 17.04.2023 р.*